

УДК 371.671.11.:572

ПРО ЗОВНІШНЄ НЕЗАЛЕЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ НА БАЗОВОМУ РІВНІ

Лідія ВАЩЕНКО, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України

Анотація. У статті подано аналіз результатів опитування різних груп респондентів-старшокласників, учителів, першокурсників та батьків щодо шляхів ефективного запровадження зовнішнього незалежного оцінювання в базовій школі. Автор спробувала знайти відповіді на запитання щодо мети проведення державної підсумкової атестації предмета оцінювання, використання інструментарію тощо.

Ключові слова: базова школа, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання, реформа освіти, тестові технології, додаткові заняття.

Лідія ВАЩЕНКО

О ВНЕШНЕМ НЕЗАВИСИМОМ ОЦЕНИВАНИИ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ НА БАЗОВОМ УРОВНЕ

Аннотация. В статье представлен анализ результатов опроса различных групп респондентов-старшеклассников, учителей, первокурсников и родителей о путях эффективного внедрения внешнего независимого оценивания в базовой школе. Автор попыталась найти ответы на вопросы, касающиеся цели проведения государственной итоговой аттестации, предмета оценивания, использования инструментария и др.

Ключевые слова: базовая школа, государственная итоговая аттестация, внешнее независимое оценивание, реформа образования, тестовые технологии, дополнительные занятия.

Lidia VASCHENKO

ABOUT EXTERNAL INDEPENDENT ASSESSMENT AFTER THE BASIC SCHOOL

Summary. The article gives the survey results of different groups of respondents – senior students, teachers, freshmen and parents regarding the ways of effective introduction of external independent assessment in the basic school. The author tried to find answers to questions about the purpose of conducting state final certification for a base school in the form of external independent evaluation, subject of evaluation, using of tools, etc.

Keywords: basic school, state final attestation, external independent evaluation, education reform, test technologies, additional classes.

Відповідно до ст. 12 (п. 8) і 47 нового Закону України «Про освіту» державна підсумкова атестація (ДПА) здобувачів базової освіти відбуватиметься у формі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) [6]. Отже, ЗНО можна розглядати як один зі складників реформи освіти і водночас як один із засобів оцінювання її ефективності. На нашу думку, перехід на ЗНО в базовій школі змінить ситуацію в системі оцінювання результатів навчальних досягнень: надасть змогу оцінювати результати на основі об'єктивних і зіставних даних. При цьому важливим є попередження ризику оцінювання лише предметних результатів навчальних досягнень 9-класників за матеріалами, що їх надасть ЗНО. Необхідно створити систему оцінювання результатів базової середньої освіти, що ґрунтується на комплексному підході, виявленні й аналізі предметних, метапредметних та особистісних результатів навчальної діяльності [7].

© Ващенко Л. С., 2018

Яким буде ЗНО в базовій школі? Чим воно відрізнятиметься від ЗНО в старшій школі? Що саме перевірятимуться: знання, уміння, навички з конкретних предметів, загальнонавчальні уміння, компетентності предметні, ключові? З яких предметів? Який інструментарій, якої форми та якого змісту буде застосовано? Яким чином результати ЗНО використовуватимуться навчальними закладами для поліпшення якості освіти? Перелік запитань можна продовжити. Логіка організації ЗНО має підпорядковуватися загальній логіці реформи.

З метою пошуку відповіді на ці та багато інших запитань ми звернулися до учасників навчального процесу. В нашому опитуванні взяли участь 1454 респонденти в м. Києві, Запоріжжі, Хмельницькій області, Ніжині. Серед опитаних 562 учні, 250 вчителів, 309 першокурсників, 260 батьків.

Під час дослідження було використано такі методи, як порівняльний аналіз джерел наукової педагогічної літератури, інтерпретація,

формулювання висновків. Кількісний метод дослідження – опитування у письмовій формі за анкетною, розробленою автором. Вона містила спільні для всіх груп запитання. Наприклад, чи правильним є твердження, що ЗНО в 9 класі забезпечить кращу підготовку до ЗНО в 11 класі? Чи можна за результатами ЗНО оцінювати роботу школи, вчителя? Чи достатньо шкільної підготовки щоб успішно скласти ЗНО? Анкета містила низку запитань до педагогів, батьків і першокурсників. Наприклад, лише вчителі формулювали відповіді на такі запитання: якою, на вашу думку, є мета ЗНО в базовій школі? Що є предметом оцінювання?

Ключовим, на нашу думку, було запитання анкети щодо мети запровадження ЗНО. Ми запропонували педагогам сформулювати самостійно, без вибору варіантів відповідей, їхнє бачення щодо мети проведення ДПА в базовій школі у формі ЗНО. Відповіли 66 % учителів, 34 % не змогли відповісти. Розподіл відповідей відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Варіанти відповідей учителів на запитання щодо мети проведення ЗНО в базовій школі (у %)

№ з/п	Варіант відповіді	%
1	Підготовка до ЗНО в 11 класі	22
2	Підстава для обрання профілю навчання, вступний іспит до профільної старшої школи	20
3	Оцінювання рівня навчальних досягнень у базовій школі	16
4	Об'єктивне оцінювання готовності 9-класників до навчання у старшій школі	12
5	Оцінювання рівня сформованості предметних і ключових компетентностей у базовій школі	9,5
6	Формування рівня відповідальності старшокласників за навчання	3,5
7	Систематизація й узагальнення знань у базовій школі	3
8	Поліпшення якості навчання у старшій школі	2,5
9	Порівняння результатів внутрішнього та зовнішнього оцінювання базової підготовки	1,5
10	Боротьба з корупцією	1,2
11	Моніторинг залишкових знань	1,2
12	Забезпечення рівного доступу до освіти у старшій школі	1,8
13	Вважаю, що ЗНО в 9 класі не потрібне	5,5

Як видно з таблиці 1, думки педагогів розділилися. Найбільше, 22 % – вважають, що запровадження ЗНО в 9 класі може бути підготовкою до ЗНО в 11 класі; 20 % – переконані, що результати ЗНО можуть бути підставою для обрання профілю навчання, вступним іспитом до профільної старшої школи. До них приєднуються ще 12 % вчителів, які вважають, що ЗНО в 9 класі – це об'єктивне оцінювання готовності учнів до навчання в старшій школі,

16 % педагогів переконані, що ЗНО, як і ДПА, слугуватиме оцінюванню рівня навчальних досягнень школярів. Майже 10 % сподівається, що ЗНО матиме на меті оцінити рівні сформованості предметних і ключових компетентностей в базовій школі, 5,5 % – впевнені, що ЗНО в 9 класі взагалі не потрібне.

Школярам 9 та 11 класів, першокурсникам і батькам ми поставили подібне запитання: чи правильним є твердження, що ЗНО в 9 класі забезпечить кращу підготовку до ЗНО в 11 класі? Відповіді на нього наведено в таблиці 2

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання щодо правильності твердження, що ЗНО у 9 класі забезпечить кращу підготовку до ЗНО в 11 класі, %

Категорія респондентів	«Так»
9-класники	38,0
11-класники	42,0
Першокурсники	47,0
Батьки	50,8

Як бачимо, половина батьків і першокурсників переконані, що ЗНО у 9 класі допоможе скласти ЗНО в 11 класі. Найменше вірять в це самі 9-класники.

Дві третини респондентів не бачать сенсу в складанні ДПА у 5 та 7 класах для підвищення рівня знань та умінь (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання щодо необхідності для поліпшення знань складати ДПА у 5 і 7 класах, %

Категорія респондентів	«Ні»
9-класники	74,0
11-класники	76,5
Першокурсники	70,0
Батьки	77,0

Відповідно до Закону України «Про освіту» старша школа в системі 12-річного навчання буде виключно профільною. Отже, цілком логічно є думка більшості опитаних вчителів – 32 % (див. табл. 1) про те, що розподіл учнів за профілем навчання у старшій школі здійснюватиметься на основі результатів ЗНО. Через те конкурсний вступ школярів до старшої школи за результатами ЗНО спонукатиме 9-класників до вибору (наперед) профілю навчання та відповідного професійного напрямку.

У зв'язку з цим ми запитали школярів, чи згодні вони з твердженням, що ЗНО допоможе обрати профіль навчання й майбутню професію. З цією думкою згодні лише 22 % учнів 9 класів; 70 % 11-класників напередодні ЗНО вважають, що воно не допомагає їм обрати професію.

Важливою передумовою впровадження ЗНО є вирішення питання про те, що буде предметом оцінювання під час іспиту. Відповідь на це запитання визначає основні його параметри.

Ми запропонували педагогам обрати варіанти відповідей і можливість висловити власну думку. Обирати можна було декілька варіантів відповідей (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл відповідей на запитання, що перевірятиме ЗНО у 9 класі, %

Що перевірятиме ЗНО?	«Так»
Теоретичні знання з конкретних предметів	68
Рівень сформованості предметних компетентностей	67
Загальнонавчальні компетентності	56
Ключові компетентності	47

Як видно з таблиці 4, педагоги вважають, що слід оцінювати всі чотири показники, надаючи перевагу теоретичним знанням з конкретних предметів і предметним компетентностям.

Нині відповідно до чинних нормативних документів учні 9 класу складають ДПА з трьох предметів: української мови, математики та предмета за вибором. Ми запитали у педагогів, що вони думають про іспитові предмети за умов ЗНО. Відповіді на це запитання відображено в таблиці 5.

Таблиця 5

Розподіл відповідей на запитання про те, з яких предметів варто проводити ЗНО за базову школу, %

№ з/п	Предмет	%
1	Українська мова та література	99,2
2	Історія України	78,0
3	Математика	76,0
4	Іноземна мова	61,5
5	Біологія	27,5
6	Географія	27,0
7	Фізика	20,0
8	Хімія	18,5
9	Зарубіжна література	8,0

Понад 60 % респондентів вважають, що обов'язковим іспитом ЗНО окрім традиційних предметів має стати іноземна мова, 57 % опитаних переконані, що 9-класники мають складати іспити з п'яти і більше предметів.

Ми поцікавилися також, чи є сенс на ЗНО використовувати комплексний тест, у якому поєднуються тестові завдання з декількох предметів. Дві третини педагогів взагалі не погодилися з думкою щодо складання комплексного тесту. А третина вчителів запропонували такі варіанти поєднання предметів (табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл відповідей на запитання щодо можливих варіантів поєднання предметів у комплексному тесті, %

№ з/п	Варіант комплектів предметів	%
1	Хімія, біологія	29
2	Фізика, математика	26
3	Фізика, хімія, біологія, географія	8
4	Математика, фізика, хімія	8
5	Українська література, історія	7
6	Українська література, історія, іноземні мови	6
7	Математика, географія	4
8	Українська література, зарубіжна література	4
9	Біологія, хімія, екологія	2
10	Географія, історія України, іноземні мови	2
11	Українська література, художня культура	2
12	Біологія, географія, іноземні мови	2

Багаторічна практика ЗНО в старшій школі дає підстави зробити висновок про те, що для проведення ЗНО в базовій школі Центр оцінювання якості освіти пропонуватиме тестові технології, що забезпечать об'єктивність, масовість і технологічність проведення іспиту. Адже тестування створює умови для максимального охоплення навчального матеріалу, єдиної шкали оцінювання, демократичності та економічної ефективності, є засобом вирівнювання шансів [1, 4].

Важливим є питання щодо форми тестових завдань. Тести, які використовуються у межах ЗНО, зорієнтовано на виявлення предметних результатів. У цьому контексті виникає запитання про те, як можуть бути оцінені інші результати освітньої діяльності, наприклад метепредметні та особистісні [7]. Це запитання набуває актуальності під час переходу на компетентнісні результати навчання. Міжнародні дослідження свідчать про те, що дедалі частіше за рубежом з метою оцінювання результатів навчальної діяльності на іспитах окрім закритих використовуються відкриті тестові завдання. Такі завдання дають змогу оцінити не лише навчальні досягнення школярів, глибину їхніх знань, а й виявити логіку їхніх суджень, уміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати та робити висновки [8].

Ми поцікавилися також думкою педагогів щодо обсягу навчального матеріалу для розроблення тестових завдань. Як бачимо, переважна більшість учителів вважає, що основою для розроблення тесту має стати увесь навчальний матеріал 5 – 9 класів (табл. 7).

Таблиця 7
**Розподіл відповідей педагогів
 щодо використання навчального матеріалу
 для розроблення тесту ЗНО, %**

Запитання	«Так»
Для розроблення тестових завдань варто використовувати навчальний матеріал лише 9 класу	12,5
Для розроблення тестових завдань варто використовувати навчальний матеріал 5 – 9 класів	87,5

Серед різних соціальних груп: педагогів, батьків, журналістів, управлінців триває дискусія щодо необхідності психологічної підготовки старшокласників до ЗНО [5]. Як свідчить практика, ЗНО в 11 класі є стресовим чинником і негативно впливає на здоров'я дітей. Старшокласники відчувають почуття тривоги, страх втратити шанс самореалізації, адже від результатів ЗНО залежить подальше успішне моделювання їхнього життя. Окрім того, можна досить часто спостерігати нагнітання стресової ситуації з боку вчителів і батьків, та й сама процедура ЗНО має стресогенний характер [5]. Ми запитали 9-класників (тобто учнів, які ще не склали ЗНО і складатимуть його через 2 роки), наскільки вони психологічно готові до іспиту. Відповіді мали переважно емоційний характер (табл. 8).

Таблиця 8
**Розподіл відповідей учнів 9 класу
 на запитання щодо готовності
 скласти ЗНО, %**

№ з/п	Твердження	«Так»
1	Я бачу переваги ЗНО у 9 класі	16
2	Чи змінили б ви підготовку до ДПА, якщо б дізналися, що буде ЗНО?	69
3	Я уявляю, як відбувається ЗНО	63
4	Я вже цього року готовий(ва) до складання ДПА у формі ЗНО	12
5	Я думаю, що знаю, як розподілити час, зусилля, як сконцентрувати увагу під час складання іспиту	50
6	Я знаю, як можна заспокоїтися під час складання іспиту	50
7	Я маю якості, що допоможуть мені скласти ЗНО	36

Понад 60 % дев'ятикласників уявляють процедуру ЗНО, майже дві третини школярів змінили б підготовку до іспиту у формі ЗНО, тобто вони усвідомлюють серйозність випробування. Половина учнів вважає, що знає, як розподілити час, зусилля, як сконцентрувати увагу, заспокоїтися під час складання іспиту. Третина учнів вважає, що має якості, що допоможуть їм скласти ЗНО. На нашу думку, саме тепер педагогам-психологам необхідно сконцентруватися на роботі зі старшокласниками, визначити основні напрями підготовки школярів до ЗНО на основі вже сформованих навичок і функцій.

Напередодні іспитів відповіді 11-класників на ці запитання виглядають більш оптимістичними. Практично всі вони ознайомлені з процедурою іспиту. Водночас п'ята частина випускників не знає, як розподілити час і сконцентрувати увагу (табл. 9). Вони також потребують уваги шкільних психологів. Зовнішнє незалежне оцінювання – це данина нашому часу. Але необхідно зважити на те, що це зовсім особлива форма ДПА, що потребує не лише знань, а й системної психологічної підготовки.

Таблиця 9
**Розподіл відповідей учнів 11 класу
 на запитання щодо готовності
 скласти ЗНО, %**

№ з/п	Твердження	«Так»
1	Я знаю, як відбувається ЗНО	94,5
2	Я знаю, як розподілити час, зусилля, як сконцентрувати увагу під час складання іспиту	78,0
3	Я знаю, як можна заспокоїтися під час складання іспиту	77,0
4	Я маю якості, що допоможуть мені скласти ЗНО	74,0

Запровадження ЗНО в базовій школі, на нашу думку, потребує вирішення ще одного дуже важливого питання – уникнення масового репетиторства, предметного тренування учнів. Ми не заперечуємо додаткові заняття, деяким школярам вони потрібні, йдеться саме про масовий характер цього явища.

Переважна більшість старшокласників, першокурсників та батьків переконана, що шкільної підготовки недостатнього для успішного складання ЗНО (табл. 10).

Таблиця 10
**Розподіл відповідей на запитання про те,
 чи достатньо шкільної підготовки
 для успішного складання ЗНО, %**

Категорія респондентів	«Ні»
9-класники	82
11-класники	82
Першокурсники	74
Батьки	73

Відповідно, стільки само респондентів вважає, що необхідно наймати репетиторів для підготовки до іспитів (табл. 11).

Таблиця 11
**Розподіл відповідей на запитання
 про те, чи необхідні репетитори,
 щоб успішно скласти ЗНО, %**

Категорія респондентів	«Так»
9-класники	82
11-класники	89
Першокурсники	77
Батьки	89

Таблиця 12

**Розподіл відповідей на запитання щодо предметів,
з яких першокурсники зверталися за допомогою до репетиторів, %**

№ з/п	Предмет	Студенти факультетів					Загалом
		журналістики	судноводіння	тваринництва й водних біоресурсів	електромеханіки	агротехніки	
1	Українська мова та література	67	63	52	57	44	57
2	Іноземна мова	80	60	21	14	6	41
3	Історія України	86	4	34	3	3	37
4	Математика	8	77	19	62	28	39
5	Географія	6	12	8	19	19	13
6	Біологія	1	0	52	0	0	11
7	Фізика	1	19	1,5	14	3	8
8	Хімія	1	2	17,5	3	3	5

Окрім того, 67 % дев'ятикласників міських шкіл вважають, що для успішного складання ДПА їм також потрібні додаткові заняття. Дев'ятикласники сільської місцевості більшою мірою сподіваються на свої сили, 52 % з них вважають, що можуть підготуватися до ДПА самостійно.

Ми попросили першокурсників назвати предмети, щодо яких вони зверталися за допомогою до репетиторів. Загалом розподіл відповідей на це запитання відображено в таблиці 12.

Назви предметів та їх кількість, як правило, залежать від профілю ВНЗ, що вони його обирають. Однак понад половину всіх абітурієнтів готувалися з репетиторами до іспиту з української мови. Майбутні журналісти брали додаткові заняття також з іноземної мови, історії України; студенти факультету судноводіння, майбутні електромеханіки та агротехніки – з математики, географії, фізики; тваринники – з біології. Результати опитування свідчать про те, що молодь усвідомлює значення володіння іноземними мовами. Третина

першокурсників користувалися послугами додаткових занять з трьох і більше предметів.

Як свідчить практика, системну додаткову підготовку до ЗНО в 11 класі старшокласники починають заздалегідь. Опитування 10-класників ліцею № 17 м. Хмельницького (дані 2015 р.) дає підстави зробити висновок про те, що понад 80 % ліцеїстів з 10 класу послуговуються додатковими заняттями (табл. 13).

Майже третина учнів працює з репетиторами з трьох предметів; 40 % – з двох; 33 % – з одного предмета. (В опитуванні взяли участь 72 десятикласники: 20 учнів – хіміко-біологічного, 32 учні – фізико-математичного, 20 учнів – гуманітарного класів).

Як видно з таблиці 13, після англійської мови наймасовішими є додаткові заняття з математики (44 % десятикласників). Майже 60 % ліцеїстів фізико-математичного класу, які вивчають математику на профільному рівні, та 40 % учнів хіміко-біологічного класу, які вивчають хімію

Таблиця 13

**Перелік предметів і середній час, що затрачається на заняття 10-класників
з репетиторами**

№ з/п	Предмет	Разом		Хіміко-біологічний профіль		Фізико-математичний профіль		Гуманітарний профіль	
		К-сть учнів	Середній час протягом тижня, хв	К-сть учнів	Середній час протягом тижня, хв	К-ть Учні	Середній час протягом тижня, хв	К-сть учнів	Середній час протягом тижня, хв
1	Математика	32	125	4	180	19	90	9	120
2	Фізика	7	145	1	120	5	120	1	240
3	Хімія	11	175	8	200	1	180	2	200
4	Біологія	7	130	7	130	–	–	–	–
5	Англійська мова	33	145	9	120	14	140	10	170
6	Німецька мова	3	120	–	–	1	180	2	90
7	Польська мова	8	160	2	195	4	165	2	110
8	Чеська мова	1	120	–	–	1	120	–	–
9	Французька	1	120	–	–	–	–	1	120
10	Українська мова	8	90	2	120	2	120	4	75
11	Креслення	1	300	–	–	–	–	1	180
12	Історія України	1	180	–	–	–	–	1	180
13	Китайська мова	1	180	–	–	–	–	1	300

на профільному рівні, також працюють з репетиторами.

Серед громадськості триває дискусія про те, що є причиною і як запобігти розвитку масового репетиторства серед випускників [2, 7]. Старшокласники відчують розрив між матеріалом, що його вивчають у школі, і вимогами ЗНО [9]. Поширеною є думка про те, що викладання у школі є недостатньо якісним, про це свідчать і результати опитування (див. табл. 10).

На нашу думку, понизити рівень масового репетиторства можна за допомогою широкої комунікації з батьками щодо процесу навчання в школі; зміцнення переконання, що ЗНО можна скласти на основі знань та умінь, здобутих на уроках; стимулювати вчителів використовувати інструментарій оцінювання, подібний до ЗНО. Варто ширше заохочувати учнів користуватися наданими державою можливостями підготовки до іспитів (доступні онлайн-версії тесту), а також пробне ЗНО, що допоможе ознайомитися з тестовими завданнями.

Окрім того, можливо, варто змінити формат тестових завдань. Закриті тестові завдання сприяють запам'ятовуванню деталей. Через те школярі й вчителі, які ідентифікують себе як репетиторів, досить часто працюють над запам'ятовуванням предметної інформації. Значно ефективнішим є також використання відкритих тестових завдань, запитань з розгорнутою відповіддю [8]. Для підготовки до такого іспиту недостатньо завчити деталі, натомість необхідно системно й глибоко знати предмет, щоб аргументувати відповідь. Саме так можна мінімізувати роль репетиторів, а школярі відчуватимуть необхідність вивчати предмет упродовж року [7].

Практика репетиторства характерна для багатьох країн світу. У США проводилися цікаві дослідження взаємозв'язку додаткових занять і результатів екзаменів SAT (стандартизоване шкільне тестування, результати якого є критерієм відбору – часто не єдиним – до американських ВНЗ). Основний висновок дослідження полягає в тому, що учні, які відвідують додаткові заняття, тести виконують краще, але ефект є значно скромнішим за те, що обіцяють адміністратори курсів батькам [9]. С. Бьюн і Х. Парк [9, 10] оцінювали ефективність комерційних курсів з підготовки до іспиту SAT для різних національних груп у США. Автори показали, що вихідці зі Східної Азії найчастіше звертаються до послуг репетиторів й отримують у результаті найбільший приріст у підсумковій оцінці. При цьому в них середній рівень успішності до початку підготовки в середньому був вищим, ніж у представників інших національностей. Як невисокий, хоча й позитивний, оцінюється ефект приватного репетиторства й у Кореї [9, 11].

Дискусійним також є питання про інтерпретацію та використання результатів ЗНО. Ми запитали, чи можна за результатами ЗНО оцінювати роботу школи та роботу вчителя (табл. 14, 15).

Таблиця 14

Розподіл відповідей на запитання про можливість за результатами ЗНО оцінювати роботу школи, %

Категорія респондентів	«Так»	«Ні»
Першокурсники	29,0	71,0
Учителі	14,0	86,0
Батьки	48,5	51,5

Таблиця 15

Розподіл відповідей на запитання про можливість за результатами ЗНО оцінювати роботу вчителів, %

Категорія респондентів	«Так»	«Ні»
Першокурсники	43	57
Учителі	15	85
Батьки	49	51

Як бачимо, думки респондентів розійшлися. Майже половина батьків вважає, що можна, їх підтримує третина першокурсників. На нашу думку, погляди батьків пояснюються бажанням перемістити відповідальність за результати навчання дітей на школу й вчителів. Більшість опитаних педагогів (86 %) переконана, що не варто за результатами ЗНО оцінювати роботу школи та вчителів.

Нині існує щорічна практика визначення рейтингів шкіл за результатами іспитів. Система ЗНО має надавати корисну інформацію про рівень сформованості необхідних знань і умінь, рівень запиту на окремі предмети (предмети за вибором). Результати ЗНО можна використовувати в поєднанні з іншими даними, що характеризують роботу навчального закладу [3]. Досвід деяких зарубіжних країн свідчить про те, що результати національних тестів разом з іншими показниками використовуються для оцінювання діяльності конкретної школи порівняно з іншими. А школи, відповідно, використовують результати тестування в процесі самооцінювання, розробляють й оприлюднюють плани розвитку навчального закладу [3].

Отже, результатом нашого дослідження є узагальнене уявлення різних груп учасників навчального процесу щодо складників процедури проведення ДПА в базовій школі у формі ЗНО. Важливими, на нашу думку, є погляди педагогів на мету запровадження ЗНО для 9-класників, об'єкт та предмет оцінювання. Спірними виявилися питання про запровадження комплексних тестових завдань, поширення масового репетиторства та інтерпретацію результатів ЗНО. Результати ЗНО – це цінний матеріал для аналізу, що його можна використовувати для управління

системи освіти. Однак ця важлива інформація є вкрай обмеженою щодо оцінювання результатів діяльності вчителя, школи, освітньої системи загалом. Зовнішнє незалежне оцінювання в базовій школі слід розуміти як інноваційну навчальну технологію, яка дає змогу порівняти рівень власних досягнень з результатами ЗНО. Ефективне і водночас коректне запровадження результатів ЗНО навчання в базовій школі стимулюватиме розвиток культури педагогічних вимірювань; оцінювання результатів на основі об'єктивних даних, що, в свою чергу, стане імпульсом до посилення мотивації навчання й саморозвитку у старшій школі, суттєвим ресурсом розвитку школи, важливим елементом поліпшення якості освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов В. С. Композиція тестових завдань / В. С. Аванесов. – М. : Центр тестирования, 2002. – С. 217.
2. Андрущак Г. В., Натхов Т. В. Введение ЕГЭ, стратегии абитуриентов и доступность высшего образования / Г. В. Андрущак, Т. В. Натхов // Вопр. образования. – 2012. – № 3. – С. 64 – 87.
3. Боченков С. А., Вальдман И. А. Интерпретация и представление результатов ЕГЭ / С. А. Боченков, И. А. Вальдман // Вопр. образования. – 2013. – № 3. – С. 5 – 24.
4. Булах І. Є, Мруга М. Р. Створюємо якісний тест : навч. посібник / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
5. Гапонова С. А., Дятлова К. Д. Единый государственный экзамен: точка зрения студентов и преподавателей / С. А. Гапонова, К. Д. Дятлова // Инновации в образовании. – 2011. – № 3. – С. 26 – 31.
6. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 2017. – № 178 – 179. – С. 14, 16.
7. Лебедев О. Е. Оценка результатов школьного образования при переходе к ЕГЭ / О. Е. Лебедев // Пед. диагностика. – 2009. – № 3. – С. 54 – 68.
8. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти у країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монограф. / О. І. Локшина. – К., 2009. – С. 329.
9. Прахов И. А. Влияние инвестиций в дополнительную подготовку на результаты ЕГЭ / И. А. Прахов // Вопр. образования. – 2014. – № 3. – С. 74 – 99.
10. Byun S., Park H. The Academic Success of East Asian American Youth: The Role of Shadow Education // Sociology of Education. – 2012. – Vol. 85. – No 1. – P. 40 – 60.
11. Kang C. Does Money Matter? The Effect of Private Educational Expenditures on Academic Performance. Working Paper No 0704. National University of Singapore. – 2007.

РІЗНЕ

ХІМІКИ ЖАРТУЮТЬ

Микола ВАСИЛЕГА-ДЕРИБАС

(Закінчення. Початок див. на с. 8, 20)

Дійсний член АН України, професор К. Б. Яцимирський багато років викладав студентам-хімікам Київського університету лекційний курс «Природа хімічного зв'язку».

На літній екзаменаційній сесії 1965 р. Кость Борисович, як зазвичай, приймав у третьокурсницю іспит із цього розділу теоретичної хімії.

– Яке у Вашому білеті перше запитання? – украдливо звертається він до студентки.

– Корпускулярно-хвильовий дуалізм електрона, – відповідає та.

– Тож я Вас уважно слухаю.

– Електрон має двоїсту природу, тобто він є водночас і частинкою, й хвилею. Як частинка електрон має масу спокою та електричний заряд.

– А як хвиля?

– А як хвиля електрон коливається...

– Як коливається?!

– Ну ось так коливається... – студентка робить рукою кілька рвучких хвилястих рухів.

– Неймовірно, незбагненно! Так це що по-Вашому, – коли електрон розганяють у циклотроні чи синхрофазотроні, то він там танцює рок-н-рол? Ні, ні та ще раз ні! Мушу констатувати, що у Вас спотворена і, я навіть сказав би, збочена фізична картина світу... Даруйте, але нам знову доведеться побачитися й побесідувати. До побачення!